

СИСТЕМА ВПРАВ З ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОГО МОВЛЕННЄВОГО ЕТИКЕТУ В МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

Стаття присвячена формуванню мовленнєвого етикету майбутніх економістів у діловому спілкуванні. Автор пропонує систему вправ, спрямовану на розвиток та вдосконалення навичок монологічного та діалогічного ділового мовлення з урахуванням формул мовленнєвого етикету.

Ключові слова: система вправ, мовленнєвий етикет, монологічне мовлення, діалогічне мовлення.

На сучасному етапі входження України до світової та європейської спільноти особливої актуальності набувають міжнародні культурні та ділові стосунки українців з представниками інших країн. Відповідно, у всіх сферах діяльності посилюється потреба у спеціалістах, що володіють іноземними мовами та можуть самостійно здійснювати ділову комунікацію в міжкультурному іншомовному середовищі.

У процесі ділового спілкування економістів чітко розділяють вербальний та невербальний рівні, професійну культуру та культуру ділового спілкування, діловий мовленнєвий етикет, володіння яким є одним з головних чинників успішного професійного спілкування.

Мета статті – висвітлити питання формування мовленнєвого етикету майбутніх економістів у діловому спілкуванні.

Поняття “мовленнєвий етикет” досліджувалося такими вітчизняними та зарубіжними вченими, як: Ф.С.Бацевич, П.Браун, Л.Б.Вовченко, В.Я.Гірчак, Б.Н.Головін, Н.Я.Дзюбишина-Мельник, С.Я.Єрмоленко, Р.Лакофф, Т.Н. Левашова, С.Левінсон, Дж. Ліч, Я.Радевич-Винницький, М.О.Фаснова, Н.І. Формановська, І.Б. Штерн.

За В.Я.Гірчак, мовленнєвий етикет розуміється як прийнята в певній культурі сукупність вимог до форми, змісту, порядку, характеру та ситуативної доречності виразів [2].

Розроблена нами система вправ з формування іншомовного мовленнєвого етикету в майбутніх економістів у діловому спілкуванні складається з трьох підсистем: 1) підготовча система вправ для ознайомлення студентів з ФМЕ ділового спілкування. Так як спілкування поділяється на монологічне та діалогічне, ми вважаємо за доцільне окремо розглядати: 2) підсистему вправ для формування мовленнєвого етикету в англomовному монологічному професійно-орієнтованому мовленні та 2) підсистему вправ для формування мовленнєвого етикету в англomовному діалогічному професійно-орієнтованому мовленні. Кожна з них становить окремий цикл та включає певні групи вправ.

Представимо першу підсистему вправ.

Мета першої – підготовчої – підсистеми вправ – ознайомити студентів з нормативними моделями англomовного мовленнєвого етикету та культурно-встановленими стандартами англomовної вербальної та невербальної комунікації в діловому спілкуванні, сформувати систему знань про структурні та соціокультурні особливості вживання ФМЕ в англomовному діловому спілкуванні, порівняти з їх українськими еквівалентами та виокремити спільне і відмінне у їх вживанні, сформувати у студентів цілісну систему уявлень про англomовну ділову мовленнєву культуру, збагатити словник / тезаурус студентів ФМЕ англійської мови. Вправи цієї підсистеми відносяться до некомунікативних, умовно-комунікативних рецептивно-продуктивних вправ.

подаємо приклади розроблених нами вправ першої підсистеми.

Вправа 1.

Тип та вид: некомунікативна, рецептивно-продуктивна вправа.

Мета: ознайомити студентів з поняттям “мовленнєвий діловий етикет” та найбільш вживаними ФМЕ в англійській мові.

Інструкція: прочитайте текст, ознайомтеся з ФМЕ, характерними для ділового спілкування англійською мовою.

Business speech etiquette is essentially about building relationships with colleagues, clients or customers. In the business world, it is these people that can influence your success or failure. Business etiquette, and in particular business speech etiquette, is simply a means of maximising your business potential by presenting yourself favourably.

Business meetings are one arena in which poor etiquette can have negative effects. By improving your business meeting etiquette you automatically improve your chances of success. Comfort, trust, attentiveness and clear communication are examples of the positive results of demonstrating good etiquette.

English business clichés are different from those in Russian or Ukrainian. For example, when introducing or greeting business people or making a phone call the following dialogues are quite natural:

Вправа 2.

Тип та вид: умовно-комунікативна, рецептивно-продуктивна вправа.

Мета: навчити студентів розрізняти в тексті речення та вирази, які містять ФМЕ ДС.

Інструкція: прочитайте текст, знайдіть ФМЕ ДС та дайте їх відповідники рідною мовою.

- Pearson & Brown. Can I help you?
- This is Gerald Smith from Taylor & Sons. Could I speak to Mrs. Phillips?
- Just a moment, Mr. Smith, I'll put you through.
- Susan Phillips speaking.
- Hello, Susan. This is Gerald Smith.
- Hello, Gerald, how are you?
- Fine. I'm just phoning to see if we could fix a meeting for next week.
- Yes, of course. We've got to discuss the next year's order. Just a moment. I'll get my diary... right, next week...?
- Could you manage Tuesday?

Друга підсистема вправ була спрямована на формування мовленнєвого етикету в англійській мові монологічному професійно-орієнтованому мовленні.

Вправи цієї підсистеми ми розподілили на 2 групи: мовно-комунікативні та комунікативні. Мета вправ мовно-комунікативної групи – навчити студентів будувати монологічні висловлювання професійної спрямованості понадфразового рівня англійською мовою, так звані мікромонологи, використовуючи адекватні ФМЕ. Це умовно-комунікативні та рецептивно-продуктивні вправи, в яких допускається використання різних опор.

Вправи характеризуються неповним ступенем керування мовлення студентів. Видом мовленнєвої діяльності виступає використання ФМЕ в монологічному мовленні.

Подаємо приклади розроблених нами вправ мовно-комунікативної групи другої підсистеми.

Вправа 1.

Тип та вид: умовно-комунікативна, рецептивно-продуктивна вправа.

Мета: ознайомити студентів із ситуаціями, в яких доцільно вживати ФМЕ.

Інструкція: зробіть зауваження людині в ситуаціях, в яких демонструється неповага до співрозмовника, використовуючи ФМЕ:

- arriving late for the meeting;
- ignoring people when you meet them;
- shouting at someone;
- not apologizing when you offended someone;
- being rude to people who offer to help you;
- using bad language.

Вправа 2.

Тип та вид: умовно-комунікативна, рецептивно-продуктивна вправа.

Мета: сформувати навички студентів ідентифікувати ФМЕ, що належать до певного акту комунікації

Інструкція: поділіть ФМЕ у 2 колонки:

а) ті, що вживаються тим, хто дзвонить;

б) ті, що вживаються тим, хто приймає дзвінок.

Could I speak to Laurie Thomson, please?

I'll put you through.

I'm calling about...

I'm afraid there's no answer. Can I take a message?

Could you ask him / her to call me back?

Yes, this is Ernesto Badia from KMV.

Who's calling, please?

Can you hold?

Could you tell her / him that I rang?

Could you tell me what it's about?

Мета вправ другої – комунікативної групи другої підсистеми – навчити студентів створювати професійні монологічні висловлювання текстового рівня, ситуативно доречно вживаючи ФМЕ, та вести професійне спілкування англійською мовою з урахуванням культурно встановлених стандартів іншомовної вербальної та невербальної комунікації. Ці вправи належать до комунікативних продуктивних вправ і складаються з професійно-комунікативних творчих завдань, які завдяки творчому компоненту мотивують висловлювання студента, спонукають його до участі в іншомовній мовленнєвій діяльності та визначають межі висловлювання. При виконанні вправ цієї групи опори переважно не використовуються.

Подаємо приклади розроблених нами вправ комунікативної групи.

Вправа 1.

Тип та вид: комунікативна, продуктивна вправа.

Мета: навчити студентів правильно вживати ФМЕ ділового спілкування, що використовуються при першій діловій зустрічі.

Інструкція: підготуйте діалоги на запропоновані теми/ситуації. Вправа без опор.

а) You are Olaf, a lawyer at Paper Manufacture. Your main activity is managing IT system. Introduce yourself to your client.

б) You are an accountant at a Finance house. Your main activity is meeting clients. Introduce one of your clients, Rania, to your boss.

в) Your friend Jones is a Project Manager at a Mobile phone company. He deals with payments. Introduce him to your colleagues who have already heard of him.

г) You are a guest in a foreign company and you know only a few people here. You work for a Travel company. You are a System developer and you check contracts. Let your partner introduce you to his / her colleagues.

Вправа 2.

Тип та вид: комунікативна, продуктивна вправа.

Мета: навчити студентів вживати ФМЕ в усному підготовленому мовленні.

Інструкція: оберіть одну з відомих ділових компаній. Використовуючи ФМЕ, подані нижче, підготуйте міні-презентацію про неї, користуючись інформацією з мережі Інтернет.

Представимо третю підсистему вправ для формування мовленнєвого етикету в англомовному діалогічному професійно-орієнтованому мовленні.

Означена підсистема вправ поділяється на вправи для опрацювання мікродіалогів (оволодіння діалогічними єдностями), тобто функціональними одиницями діалогічного мовлення, та вправи для навчання цілісних діалогів, що складаються з різнотипних діалогічних єдностей. Під функціональною одиницею усного діалогічного мовлення

розуміється так звана “діалогічна єдність, тобто сукупність двох-трьох реплік співрозмовників, у яких реалізується одна комунікативна функція” [1:23].

Вправи цієї підсистеми ми аналогічно розподілили на дві групи: мовно-комунікативні та комунікативні.

Мета вправ мовно-комунікативної групи — навчити студентів будувати мікродіалоги професійної спрямованості англійською мовою, використовуючи адекватні ФМЕ та правила поведінки, притаманні діловому спілкуванню. На цьому етапі виконуються рецептивно-продуктивні та репродуктивні умовно-комунікативні вправи на підстановку, відповіді на запитання, на запит певної інформації, повідомлення інформації та вправи на реплікування. Учасниками спілкування є самі студенти, а викладач лише дає їм певне комунікативне завдання (опору).

В усіх вправах обов’язково присутній рецептивний компонент – сприйняття мовлення співрозмовника. Тому вони повинні бути рецептивно-репродуктивними (коли репліки співрозмовника є заздалегідь заданими кліше мовленнєвого етикету).

У вправах цієї підсистеми увага головним чином фокусується на обговоренні інформації, а потім на полеміці щодо неї. Таким чином, розмови переростають у бесіди та дискусії.

Вправи вмотивовані. За видами вони поділяються на умовно-комунікативні і комунікативні. Вони можуть доповнюватися ключовими фразами, які рекомендується вживати у певній частині діалогу, та іншими спеціально створеними опорами. За структурою розмови або бесіди вони рецептивно-репродуктивні.

Подаємо приклади розроблених нами вправ мовно-комунікативної групи III підсистеми.

Вправа 1.

Тип та вид: умовно-комунікативна, рецептивно-продуктивна вправа.

Мета: навчити студентів правильно розташовувати ФМЕ у діалогічному мовленні.

Інструкція: поставте репліки у діалогах у вірному порядку.

Dialogue 1.

- Really? What did you expect?
- No, I’ve been to the States before, but this is the first time in Atlanta.
- So, what do you think of Atlanta?
- Fine, I’ll see what I can arrange.
- Well, it’s not what I expected.
- There is a part like that. You must let me show you around.
- Well, I suppose I thought it would be more traditional.
- That would be interesting.
- Is this your first trip over here?

Dialogue 2.

- I’m sure I hope to get back here again.
- That’s a pity. Here’s a lot to see.
- Good. Are you here on business?
- Are you staying long?
- Really? That’s interesting. What line are you in?
- No, just a couple of days.
- Yes, we’re thinking of setting up an office here.

Вправа 2.

Тип та вид: умовно-комунікативна, рецептивно-продуктивна вправа.

Мета: розвивати у студентів навички використання ФМЕ у діловому спілкуванні.

Інструкція: доповніть діалоги доречними ФМЕ.

1) – Hello,..... . My name’s Paul King.

- I’m Jack Simpson.

2) – Philipp, I... here. You'll have to

- Of course. I'll to James. He's an old friend of mine. James, Sarah, she's just joined our company.

3) – Rod, I Mr. Rogers, the Purchasing Manager from Kenton.

- I'm.... Come and meet him. Mr. Rogers, Pete Taylor, our Export Sales Manager.

4) – Hello, how....? My

- Nice, I'm George Cole.

Мета вправ другої – комунікативної групи третьої підсистеми – навчити студентів самостійно будувати діалоги текстового рівня, використовуючи формули мовленнєвого етикету, та створювати власні професійно-спрямовані діалоги різних функціональних типів з урахуванням вивчених формул вербального та невербального етикету. До цієї групи увійшли умовно-комунікативні, комунікативні, рецептивно-продуктивні та продуктивні вправи. Основний режим роботи – в парах: студент – студент. Кожному з пари потрібно давати можливість вживати як реактивну, так і ініціативну репліку. Вправи цієї групи не допускають використання опор. Продукт мовлення студентів – це діалог певного функціонального типу, що включає принаймні два або більше мікродіалоги.

Подаємо приклади розроблених нами вправ комунікативної групи третьої підсистеми.

Вправа 1.

Тип та вид: комунікативна, продуктивна вправа.

Мета: сформувати навички вживання ФМЕ в усному діловому мовленні студентів.

Інструкція: прочитайте опис поданої ділової ситуації, складіть власний діалог (телефонну розмову), використовуючи ФМЕ, які ви знаєте.

Студент 1: Ви отримуєте дзвінок Вашому колезі, Лорі Томпсону. Лорі зараз немає в офісі. Дайте відповідь на телефонний дзвінок та скажіть, що Лорі передзвонить.

Студент 2: Ви маєте намір влаштуватися на роботу в рекламну компанію “Локлін Плс”. Подзвоніть туди та запитайте Лорі Томпсона.

Студент 1: Ви Лорі Томпсон. Передзвоніть людині, яка дзвонила за рекламним оголошенням. Запропонуйте переслати бланк для заповнення та проінформуйте, що строк виконання – 2 тижні.

Студент 2: Через деякий час після вашого дзвінка до “Локлін Плс” Лорі Томпсон передзвонює вам. Запитайте у нього, як ви можете влаштуватися на роботу та коли треба заповнити усі документи.

Вправа 2.

Тип та вид: комунікативна, продуктивна вправа.

Мета: навчити студентів складати власний діалог, використовуючи ФМЕ.

Інструкція: складіть власний діалог (телефонну розмову), використовуючи ФМЕ, на такі теми:

а) призначення зустрічі;

б) відміна зустрічі;

в) перенесення дати та місця зустрічі.

На завершення підсумуємо, що всі запропоновані вправи відповідають рівню володіння майбутніми економістами англійською мовою, розміщуються у порядку збільшення складності завдання, спрямовані на продуктивне оволодіння нормативними моделями англомовного мовленнєвого та частково невербального (немовленнєвого) етикету в діловому спілкуванні, розвивають комунікативну діяльність студентів та являються професійно-спрямованими. Вони сприяють оволодінню студентами навичками мовленнєвого етикету ділового спілкування та комунікативною культурою ділового спілкування англійською мовою взагалі. Це може бути більш детально досліджене в подальшому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барабанова Г.В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання в немовному ВНЗ: Монографія. – К.: Фірма “ІНКОС”, 2005. – 315 с. – Бібліогр. після глав.

2. Гірчак В.Я. Збагачення мовної компетенції як фактор становлення професійної культури // Мова і культура. (Науковий щорічний журнал). – К.: Видавничий Дім Дмитра Бура, 2005. – Вип.8. – Т.VII. Культурологічний підхід до викладання мови і літератури. – 248с. – С.197-201.

Огренич М.А.

**СИСТЕМА УПРАЖНЕНЬ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ИНОСТРАННОГО
РЕЧЕВОГО ЭТИКЕТА У БУДУЩИХ ЭКОНОМИСТОВ**

Статья посвящена формированию речевого этикета будущих экономистов в деловом общении. Автор предлагает систему упражнений, направленную на развитие и совершенствование навыков монологической и диалогической деловой речи с учетом формул речевого этикета.

Ключевые слова: система упражнений, речевой этикет, монологическая речь, диалогическая речь.

Ogrenich M.A.

**THE SYSTEM OF EXERCISES OF THE FOREIGN SPEECH ETIQUETTE FORMATION
FOR THE FUTURE ECONOMISTS**

The article is dedicated to the problem of teaching English speech etiquette. The author offers the system of practices and exercises to develop and master the dialogue and monologue skills of future economists taking into account the use of English speech etiquette formulae in their professional communication.

Key words: system of exercises, speech etiquette, monological speech, dialogical speech.

УДК 378:371.134

Ромашева Н.В.

**ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНА ОСВІТА В ПІДГОТОВЦІ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

У статті розглядається сутність особистісно орієнтованого навчання в системі вищої школи та розкрито особливості підготовки майбутнього вчителя іноземної мови в аспекті особистісно орієнтованого підходу.

Ключові слова: особистісно орієнтоване навчання, особистісно орієнтований підхід, вищий навчальний заклад.

Сьогодні, коли ринок праці в Україні потребує якісно нової підготовки конкурентоспроможних фахівців, які мають володіти надійними та глибокими професійними знаннями, усвідомлювати наслідки своєї діяльності, нести відповідальність за долю країни та освіти в умовах створення нових сучасних технологій під час вирішення складних завдань, головною метою педагогічного процесу є формування особистості, здатної самостійно та творчо працювати; виховання у кожного студента такого світогляду, ставлення до навчання та професії активності та самостійності, ініціативності, які забезпечать здатність і готовність майбутнього спеціаліста до високих досягнень у його професійній діяльності. Одним із головних показників досягнення цієї мети є особистісно орієнтоване навчання, ефективність якого зумовлена рівнем організації самостійної пізнавальної діяльності студентів у системі вищої школи.

Саме нині відбувається принципова перебудова й удосконалення організації процесу професійної підготовки студентів вищих навчальних закладів на користь тих форм навчання, які не тільки формують знання, уміння й навички, але й створюють передумови для розвитку в майбутніх фахівців здатності до самостійного прийняття рішень, розв'язання нестандартних ситуацій, високої професійної майстерності.